

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRAS

ĮSAKYMAS DĖL SMURTO PREVENCIJOS ĮGYVENDINIMO MOKYKLOSE REKOMENDACIJŲ PATVIRTINIMO

2017 m. kovo 22 d. Nr. V-190

Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 56 straipsnio 17 punktu:

1. T v i r t i n u Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijas (pridedama).
2. Šis įsakymas įsigalioja 2017 m. rugsėjo 1 dieną.

Švietimo ir mokslo ministrė

Jurgita Petrauskienė

SMURTO PREVENCIJOS ĮGYVENDINIMO MOKYKLOSE REKOMENDACIJOS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijos (toliau – Rekomendacijos) nustato mokyklos, savivaldybės ir nacionalinio lygmens prevencijos ir intervencijos priemonių sistemą saugios nuo smurto ir patyčių (įskaitant ir patyčias kibernetinėje erdvėje) aplinkos kūrimui mokyklose, vykdančiose ikimokyklinio, priešmokyklinio, bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir neformaliojo švietimo programas (toliau – mokykla). Rekomendacijas siūloma taikyti ir kitiems švietimo teikėjams, vykdančioms ikimokyklinio, priešmokyklinio, profesinio mokymo ir neformaliojo švietimo programas.

2. Prevencija Rekomendacijose suprantama kaip priemonės ir būdai, kuriais siekiama užkirsti kelią socialinės rizikos veiksniams atsirasti arba jų įtakai sumažinti, stiprinti apsauginius veiksnius. Prevencija yra nuolatinis, cikliškas (ne baigtinis) procesas, apimantis esamų arba potencialiai galimų problemų identifikavimą, tinkamų priemonių joms spręsti parinkimą ir vykdymą, poveikio į(si)vertinimą ir tolesnių veiksmų planavimą.

3. Prevencijos tikslas – sukurti saugią, mokinio asmenybės augimui, brandai ir ugdymuisi palankią aplinką mokykloje, kurioje mokiniai jaučiasi gerbiami, priimti, saugūs, jų nuomonė ir siūlymai yra išklausomi ir vertinami. Psichologinė mokinių savijauta ir saugumas mokykloje susijęs su emocine mokinių, mokyklos darbuotojų, tėvų (toliau – mokyklos bendruomenės nariai) gerove, jų tarpusavio santykiais.

4. Prevencijos priemonės, nukreiptos į visus mokyklos mokinius, padeda išvengti problemų (pvz., patyčių ar kitokio smurto) atsiradimo ir mažinti egzistuojančių problemų mastą. Tiems mokiniams, kuriems visai mokyklai taikomos prevencijos priemonės yra nepaveikios ir jų nepakanka, taikomos papildomos prevencijos priemonės ar (ir) programos, teikiama švietimo pagalba.

5. Intervencija Rekomendacijose suprantama kaip mokyklos vadovo, pavaduotojų, mokytojų, švietimo pagalbos specialistų ir kitų mokyklos darbuotojų (toliau – mokyklos darbuotojai) koordinuoti veiksmai, nukreipti į smurto ir patyčių stabdymą, taip pat – švietimo pagalbos priemonių visuma.

6. Rekomendacijose vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme.

II SKYRIUS MOKYKLOS LYGMUO

7. Saugios aplinkos mokykloje kūrimas apima glaudžiai tarpusavyje susijusius, integraliai veikiančius komponentus: mokyklos veiklą ir valdymą, socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymą, pozityvaus mokyklos mikroklimato kūrimą, mokinių pozityvių vertybių formavimą ir tėvų (globėjų, rūpintojų) (toliau – tėvai) įtraukimą / išitraukimą. Saugios aplinkos mokykloje kūrimo komponentų schema pavaizduota Rekomendacijų priede.

8. Mokyklos veikla ir valdymas:

8.1. atsakomybė: mokyklos vadovas atsako už Rekomendacijų įgyvendinimą mokykloje, sveiką, saugią, užkertančią kelią bet kokioms smurto apraiškoms ir žalingiems įpročiams aplinką. Saugios ir palankios mokiniams aplinkos kūrimu rūpinasi mokyklos vaiko gerovės komisija;

8.2. vertybės: mokykla puoselėja pozityvias vertybes ir bendruomeniškumą (mandagumą, paslaugumą, rūpinimąsi kitais, pagarba, pasitikėjimą, solidarumą, lygiateisiškumą ir kt.), kurias atitinka visų mokyklos darbuotojų elgesys ir veikla;

8.3. elgesio normos: mokykloje susitariama dėl elgesio taisyklių (normų), kuriose aiškiai reglamentuojamas tiek pozityvus / laukiamas, tiek neleistinas / nepageidaujamas mokinių elgesys, numatomi mokinių skatinimo, motyvavimo už pozityvų elgesį priemonės ir būdai, jie yra žinomi ir suprantami visiems mokyklos bendruomenės nariams, jais vadovaujasi kiekvienas mokyklos darbuotojas, siekdamas atpažinti ir pastiprinti pozityvų mokinių elgesį;

8.4. pareigybių aprašai: mokyklos darbuotojų pareigybių aprašuose numatyta atsakomybė už emociškai saugios mokymo(si) aplinkos mokykloje puoselėjimą, reagavimą į smurtą ir patyčias pagal mokyklos nustatytą tvarką;

8.5. reagavimo į smurtą ir patyčias mokykloje tvarka: mokyklos vadovas įsakymu patvirtina smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos vykdymo mokykloje tvarką, kurioje:

8.5.1. įtvirtina, kad visi mokyklos darbuotojai reaguoja į smurtą ir patyčias nepriklausomai nuo smurto ir patyčių formos, turinio, lyties, amžiaus, socialinio statuso, religinės ar tautinės priklausomybės ar kitų asmens ypatybių;

8.5.2. nustato pranešimų apie smurtą ir patyčias procedūrą (kokia forma, kam ir per kiek laiko apie smurtą ir patyčias praneša mokyklos bendruomenės nariai);

8.5.3. apibrėžia mokyklos darbuotojų veiksmų seką ir jų tarpusavio bendradarbiavimą, įtarus ar pastebėjus smurtą ar patyčias tarp mokinių;

8.5.4. nustato, kokių priemonių imasi mokyklos vadovas, gavęs pranešimą, kad mokyklos darbuotojas patiria smurtą ar patyčias ar pats smurtauja ar tyčiojasi;

8.5.5. apibrėžia smurto ir patyčių atvejų mokykloje registravimo tvarką (patyčių dinamikos analizei ir atitinkamų prevencijos ir intervencijos priemonių planavimui);

8.5.6. numato švietimo pagalbos ar kitos reikalingos pagalbos (pvz., policijos, medicininės pagalbos) priemones smurtą ar patyčias patyrusiems ar smurtavusiems dalyviams, stebėtojams (mokiniams), tėvams;

8.6. mokyklos bendruomenės narių informavimas: su mokyklos nustatyta smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos tvarka pasirašytinai supažindinami visi mokyklos bendruomenės nariai;

8.7. bendradarbiavimas: mokykla, vykdydama veiklas, orientuotas į smurto ir patyčių prevenciją, bendradarbiauja su mokinių tėvais, vietos bendruomene, savivaldybėse esančiomis įstaigomis ar organizacijomis, kitais suinteresuotais asmenimis.

9. Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymas:

9.1. nuoseklus ir reguliarus mokinių socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymas: nuosekliai ir reguliariai ugdomi mokinių savęs pažinimo, empatijos, problemų ir konfliktų sprendimo, pykčio valdymo, streso įveikos, bendravimo ir bendradarbiavimo ir kiti socialiniai įgūdžiai;

9.2. mokinių socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymas gali būti vykdomas:

9.2.1. integruojant į dalyko(-ų) ugdymo turinį;

9.2.2. įgyvendinant prevencines programas;

9.2.3. integruojant į neformaliojo vaikų švietimo veiklas, organizuojant prasmingas, bendruomeniškumą, savanorystę, pilietiškumą, saviraiškų dalyvavimą skatinančias veiklas;

9.2.4. kitu mokyklos pasirinktu būdu;

9.3. mokyklos pedagoginių darbuotojų profesinė kompetencija: pedagoginiai darbuotojai ne rečiau kaip kartą per ketverius metus tobulina kvalifikaciją mokinių socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo srityje, taip pat tobulina asmenines socialines ir emocines kompetencijas.

10. Pozityvaus mokyklos mikroklimate kūrimas:

10.1. mokyklos bendruomenės narių santykiai: mokykloje kuriama mokymo(si) aplinka, palanki asmenybės ūgčiai, kuriami pozityvūs, tarpusavio pagarba, parama ir pasitikėjimu, bendromis vertybėmis grįsti santykiai, puoselėjamos mokinių stiprybės ir galios, skatinami ir stiprinami bendrumo, tapatumo ir priklausymo mokyklos bendruomenei jausmai;

10.2. nenutrūkstamas procesas: pozityvaus mokyklos mikroklimate kūrimas ir puoselėjimas yra nenutrūkstamas, cikliškas procesas, susidedantis iš nuoseklių penkių etapų:

10.2.1. esamos situacijos įvertinimo: mokyklos vaiko gerovės komisija, vadovaudamasi mokyklos veiklos kokybei įsivertinti ir tobulinti skirtais instrumentais ar kitais pasirinktais būdais (apklausa, stebėjimu, pokalbiais ar kt.), reguliariai renka informaciją apie mokymo(si) aplinkos saugumą, mokyklos bendruomenės narių tarpusavio santykius ir identifikuoja aktualias problemas;

10.2.2. mokyklos bendruomenės narių sąmoningumo didinimo ir įsitraukimo: pozityvaus mokyklos mikroklimate kūrimu ir pozityvių vertybių puoselėjimu rūpinasi mokyklos vadovas, mokyklos vaiko gerovės komisija, į šį procesą įsitraukia visi mokyklos bendruomenės nariai, sprendimų ieškoma kartu diskutuojant ir tarantis;

10.2.3. tinkamų prevencijos ir intervencijos priemonių (taip pat ir prevencinių programų įgyvendinimo) mikro klimatui gerinti planavimo: numatomos prevencijos ir intervencijos priemonės (toliau – Priemonės), siekiant spręsti identifikuotas problemas, mažinti su jomis susijusius rizikos veiksnius ir didinti apsauginių veiksnių įtaką;

10.2.4. Priemonių įgyvendinimo: mokyklos darbuotojai pagal pasiskirstytas atsakomybes įgyvendina numatytas Priemones. Priemonių įgyvendinimą koordinuoja mokyklos vadovo paskirtas mokyklos darbuotojas;

10.2.5. Priemonių veiksmingumo vertinimo: analizuojami pasiekti rezultatai, sėkmės veiksniai ir trukdžiai, numatomos galimybės tobulinti Priemones.

11. Mokinių pozityvių vertybių formavimas:

11.1. mokinių dalyvavimas gerinant mokyklos mokymo(si) aplinką: mokiniai aktyviai dalyvauja kuriant pozityvų mokyklos mikro klimatą, jų nuomonė ir idėjos yra išklausomos ir vertinamos, skatinamas bendruomeniškumas, mokinių saviraiškų dalyvavimas prasmingose veiklose;

11.2. dalyvavimas vietos bendruomenės veikloje: sudaromos galimybės ir skatinamas mokinių socialinių ir emocinių kompetencijų taikymas ir įtvirtinimas įvairiuose gyvenimo kontekstuose (pvz., skatinama savanorystė, dalyvavimas pilietinėje, socialinėje ir kitoje bendruomeninėje veikloje ir kt.).

12. Tėvų įtraukimas / įsitraukimas:

12.1. tėvų aktyvumo skatinimas: skatinamas tėvų dalyvavimas kuriant saugią mokymo(si) aplinką mokykloje, įtraukiant juos į Priemonių planavimą ir įgyvendinimą, kitas veiklas, atstovavimą mokyklai vietos bendruomenėje;

12.2. tėvų konsultavimas, informavimas: vykdomas tėvų konsultavimas ir informavimas patyčių ir smurto prevencijos, saugios aplinkos mokykloje kūrimo klausimais.

III SKYRIUS SAVIVALDYBĖS LYGMUO

13. Savivaldybės lygmeniu kuriant saugią ir sveiką mokymo(si) aplinką mokyklose, bendradarbiaudami ir pasiskirstydami atsakomybėmis veikia: savivaldybės administracijos švietimo padalinys, savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija, švietimo pagalbos įstaigos, psichologinės pagalbos teikėjai (įskaitant nevyriausybinės organizacijas), su kuriais savivaldybės vykdomoji institucija yra sudariusi sutartis dėl psichologinės pagalbos teikimo, kiti švietimo teikėjai.

14. Už Rekomendacijų įgyvendinimą savivaldybėje atsakingas savivaldybės administracijos švietimo padalinys, bendradarbiaudamas su savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija.

15. Koordinuodama prevencijos įgyvendinimą mokyklose savivaldybė: vykdo prevencijos įgyvendinimo mokyklose stebėseną, planuoja finansinius ir žmogiškuosius išteklius, užtikrina švietimo pagalbos, neformaliojo švietimo prieinamumą ir kokybę, vykdo viešąją komunikaciją ir bendradarbiavimą.

16. Prevencijos įgyvendinimo mokyklose stebėsenos srityje:

16.1. analizuoja prevencijos įgyvendinimo mokyklose turinį, formas, mastą, mokyklos bendruomenės narių įtrauktį į prevencijos vykdymą, remdamasi Švietimo valdymo informacinės sistemos (toliau – ŠVIS) rodikliais ir kitais duomenimis;

16.2. identifikuoja prevencijos įgyvendinimo mokyklose sėkmės veiksnius ir trukdžius;

16.3. nustato prioritetus, nukreiptus į rizikos veiksnių mažinimą ir apsauginių veiksnių stiprinimą, padeda mokykloms ieškoti palankiausių būdų jiems įgyvendinti.

17. Finansinių ir žmogiškųjų išteklių planavimo srityje:

17.1. inicijuoja, kad savivaldybės biudžete būtų numatyta lėšų prevencinėms programoms mokyklose diegti ir vykdyti, jų įgyvendinimo tęstinumui užtikrinti;

17.2. užtikrina prevencinių programų prieinamumą: analizuoja informaciją apie prevencinių programų įgyvendinimo mokyklose mastą, identifikuoja priežastis, kurios trukdo mokykloms užtikrinti nuolatinį kiekvieno vaiko dalyvavimą prevencinėse programose, ieško galimybių bei resursų šioms problemoms spręsti;

17.3. analizuoja mokyklų poreikį tobulinti pedagoginių darbuotojų kompetencijas mokinių socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo, mokyklos mikroklimato gerinimo, saugumo mokyklose užtikrinimo, konfliktų sprendimo ir kitose saugios mokymo(si) aplinkos mokykloje kūrimo srityse, rūpinasi šios srities kvalifikacijos tobulinimo programų rengimu, gausinimu ir mokymų prieinamumu savivaldybėje.

18. Švietimo pagalbos, neformaliojo švietimo prieinamumo ir kokybės užtikrinimo srityje:

18.1. reguliariai analizuoja psichologinės pagalbos teikimo poreikį ir prieinamumą savivaldybėje, ieško būdų jam patenkinti, rūpinasi pakankamu psichologinės pagalbos teikėjų tinklu, reikalingu Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo nuostatų, susijusių su psichologinės pagalbos teikimu smurtą ar patyčias patyrusiems ar smurtavusiems mokiniams ir mokytojams, kitiems švietimo įstaigos darbuotojams, kai jie kreipiasi dėl psichologinės pagalbos Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo nustatytais atvejais, įgyvendinimui;

18.2. rūpinasi tėvystės įgūdžių mokymų prieinamumu ir pasiūla tėvams, norintiems stiprinti tėvystės įgūdžius arba tėvams, kuriems švietimo pagalbos įstaigos rekomendavo tokius mokymus;

18.3. plėtoja neformaliojo vaikų švietimo programų pasiūlą ir prieinamumą (pvz., smurto ir patyčių prevencijos, mokinių socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo, sveikos gyvensenos, žalingų įpročių prevencijos, pilietiškumo, savanorystės programos, renginiai, akcijos ir kt.);

18.4. prireikus telkia tarpžinybines specialistų komandas savivaldybėje, siekiant kompleksiskai ir koordinuotai spręsti smurto ir patyčių problemas ar organizuoti švietimo pagalbą mokyklos bendruomenės nariams.

19. Viešosios komunikacijos ir bendradarbiavimo srityje:

19.1. organizuoja reguliarius švietimo įstaigų vadovų pasitarimus, viešąsias konsultacijas, gerosios praktikos sklaidos renginius, naujovių, susijusių su saugios mokymo(si) aplinkos mokyklose kūrimu, prevencijos vykdymu ir kitais klausimais;

19.2. vykdo mokyklų informavimą apie prevencinių programų naudą, numato ir vykdo priemones mokyklų bendruomenės narių motyvacijai stiprinti ir įtraukčiai įgyvendinti prevencines programas didinti;

19.3. konsultuoja mokyklas dėl prevencinės veiklos mokyklose vykdymo, prevencinių programų pasirinkimo, inicijuoja mokyklų atstovų susitikimus, konsultacijas su prevencinių programų vykdytojais ar kitais suinteresuotais asmenimis;

19.4. analizuoja mokyklų teikiamus siūlymus dėl prevencinės veiklos tobulinimo, teikia siūlymus nacionalinio lygmens institucijoms dėl prevencijos vykdymo veiksmingumo mokyklose didinimo, saugios mokymo(si) aplinkos mokyklose kūrimo;

19.5. dalyvauja nacionalinio lygmens organizuojamuose renginiuose, skirtuose prevencinių programų įgyvendinimo klausimams ir aktualijoms aptarti, dalijasi gerąja patirtimi;

19.6. vykdo informacijos apie prevencinę veiklą, švietimo pagalbą teikiančias įstaigas, organizacijas, specialistus ir jų teikiamas paslaugas sklaidą, rengia, viešina ir nuolat atnaujiną

informacinę medžiagą mokyklų bendruomenių nariams apie prevencinės veiklos ir švietimo pagalbos plėtojimo galimybes savivaldybėje;

19.7. dalyvauja formuojant vietos bendruomenės nuostatas / požiūrį smurto ir patyčių reiškiniams netoleruoti.

IV SKYRIUS NACIONALINIS LYGMUO

20. Nacionalinio lygmens institucijos, dalyvaujančios kuriant smurto ir patyčių prevencijos modelį švietimo sistemoje, yra Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras, Ugdymo plėtotės centras, Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, Nacionalinis egzaminų centras.

21. Nacionalinio lygmens institucijos veikia teisėkūros, stebėsenos vykdymo, finansavimo, viešosios komunikacijos ir bendradarbiavimo srityse.

22. Teisėkūros srityje: rengiami įstatymų ir kitų teisės aktų projektai smurto ir patyčių prevencijos srityje.

23. Stebėsenos vykdymo srityje:

23.1. vykdoma smurto ir patyčių prevencijos mokyklose stebėseną analizuojant tarptautinių ir nacionalinių tyrimų, mokyklų veiklos kokybės vertinimų, standartizuotų testų ir kitus rezultatus;

23.2. reguliariai analizuojami mokyklų prevencinės veiklos ŠVIS sistemoje stebėsenos rodikliai;

23.3. vykdomi nacionaliniai tyrimai smurto ir patyčių masto mokyklose nustatymo srityje.

24. Finansavimo srityje: teisės aktų nustatyta tvarka finansuojamas smurto, patyčių ir kitų prevencinių programų įgyvendinimas mokyklose panaudojant Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir valstybės biudžeto lėšas.

25. Viešosios komunikacijos ir bendradarbiavimo srityje:

25.1. organizuojamos viešosios konsultacijos savivaldybių administracijoms dėl smurto ir patyčių prevencijos įgyvendinimo mokyklose, teikiama metodinė ir konsultacinė pagalba smurto ir patyčių prevencijos įgyvendinimo mokyklose klausimais;

25.2. vykdomi tyrimų / analizių pristatymai švietimo bendruomenei smurto ir patyčių prevencijos vykdymo mokyklose srityje;

25.3. sukuriama ir turtinama virtuali informacinė – metodinė bazė smurto ir patyčių prevencijos srityje;

25.4. dalyvaujama formuojant visuomenės nuostatas / požiūrį smurto ir patyčių reiškiniams netoleruoti.
